

משרד החינוך

אגף בכיר בחינות

המנהל הפדגוגי

מחברת בחינה

לנבחנים ולנבחנות שלום,

יש לקרוא את ההוראות בעמוד זה ולמלא אותן בדיוקנות. אי-מילוי ההוראות עלול לגרום לתקלות ואף להביא לידי פסילת הבחינה. הבחינה נועדה לבדוק הישגים אישיים, ולכן יש לעבוד עבודה עצמית בלבד. בזמן הבחינה אין להיעזר בזולת ואין לתת או לקבל חומר בכתב או בעל פה.

אין להכניס לחדר הבחינה חומר עזר – ספרים, מחברות, רשימות – חוץ מ"חומר עזר מותר בשימוש" המפורט בגוף השאלון או בהוראות מוקדמות של המשרד. כמו כן אין להכניס לחדר הבחינה טלפונים או מכשירים אלקטרוניים אחרים. שימוש בחומר עזר שאינו מותר יוביל לפסילת הבחינה. לאחר סיום כתיבת הבחינה יש למסור את המחברת למשגיח ולעזוב בשקט את חדר הבחינה.

יש להקפיד על טוהר הבחינות !

הוראות לבחינה

- יש לוודא כי במדבקות הנבחן שקיבלת מודפסים הפרטים האישיים שלך. אין להוסיף או לשנות שום פרט במדבקות, כדי למנוע עיכוב בזיהוי המחברת וברישום הציונים.
- אם לא קיבלת מדבקה, יש למלא בכתב יד את הפרטים במקום המיועד למדבקת הנבחן.
- אסור לכתוב בשולי המחברת (החלק המקווקו) משום שחלק זה לא ייסרק.
- לטייטה ישמשו אך ורק דפי מחברת הבחינה שיועדו לכך.
- אין לתלוש או להוסיף דפים. מחברת שתוגש לא שלמה תעורר חשד לאי-קיום טוהר הבחינות.
- אין לכתוב שם בתוך המחברת משום שהבחינה נבדקת בעילום שם.

בהצלחה !

מדבקת שאלון ملصقة نموذج امتحان שאלון: 075281 עברית עצמאי	מדבקת נבחן והתאמות ملصقة ممتحن وملاءمات <table border="1" data-bbox="787 1302 1307 1600"> <tr> <td colspan="2">שנה السنة</td> <td colspan="2">חודש الشهر</td> </tr> <tr> <td colspan="4">מועד موعد</td> </tr> <tr> <td colspan="2">מס' תעודת הזהות</td> <td colspan="2">סמל ביה"ס</td> </tr> <tr> <td colspan="2">رقم الهوية</td> <td colspan="2">رقم المدرسة</td> </tr> </table> יש להדביק כאן ↑ מדבקת נבחן (ללא שם) يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة ممتحن (بدون اسم)	שנה السنة		חודש الشهر		מועד موعد				מס' תעודת הזהות		סמל ביה"ס		رقم الهوية		رقم المدرسة		מדבקות לנבחן ملصقة ممتحن
שנה السنة		חודש الشهر																
מועד موعد																		
מס' תעודת הזהות		סמל ביה"ס																
رقم الهوية		رقم المدرسة																

אם ניתנה מחברת נוספת

إذا أُعطي دفتر إضافي

יש לסמן במשבצת

يجب الإشارة في المربع

* التعليمات باللغة العربية على ظهر الصفحة

وزارة التربية والتعليم

القسم الكبير للامتحانات

الإدارة التربوية

دفتر امتحان

تحية للممتحنين وللممتحنات،

يجب قراءة التعليمات في هذه الصفحة والعمل وفقاً لها بدقة. عدم تنفيذ التعليمات قد يؤدي إلى عواقب مختلفة وحتى إلى إلغاء الامتحان. أعد الامتحان لفحص التحصيلات الشخصية، لذلك يجب العمل بشكل ذاتي فقط. أثناء الامتحان، لا يُسمح طلب المساعدة من الغير، ولا يُسمح إعطاء أو الحصول على مواد مكتوبة أو شفوية.

لا يُسمح إدخال مواد مساعدة - كتب، دفاتر، قوائم - إلى غرفة الامتحان، ما عدا "مواد مساعدة يُسمح استعمالها" المفصلة في نموذج الامتحان أو في تعليمات مسبقة من وزارة التربية والتعليم. كما لا يُسمح إدخال هواتف خلوية أو أجهزة إلكترونية أخرى إلى غرفة الامتحان. استعمال مواد مساعدة لا يُسمح استعمالها سوف يؤدي إلى إلغاء الامتحان. بعد الانتهاء من كتابة الامتحان، يجب تسليم الدفتر للمراقب ومغادرة غرفة الامتحان بهدوء.

يجب التقيد بنزاهة الامتحانات !

تعليمات للامتحان

1. يجب التأكد بأن تفاصيلك الشخصية مطبوعة على ملصقات الممتحن التي حصلت عليها. لا يُسمح إضافة أو تغيير أية تفاصيل في الملصقات، وذلك لمنع عوائق في تشخيص الدفتر وفي تسجيل العلامات.
2. في حال عدم حصولك على ملصقة، يجب ملء التفاصيل في المكان المعد لملصقة الممتحن، بخط يد.
3. لا يُسمح الكتابة في هوامش الدفتر (في المنطقة المخططة)، لأنه لن يتم مسح ضوئي لهذه المنطقة.
4. للمسودة تُستعمل أوراق دفتر الامتحان المعدة لذلك فقط.
5. يُمنع نزع أو إضافة أوراق. الدفتر الذي يُسلم ناقصاً يثير الشك بعدم الالتزام بنزاهة الامتحانات.
6. لا يُسمح كتابة الاسم داخل الدفتر، لأن الامتحان يُفحص بدون ذكر اسم.

نتمنى لكم النجاح!

מדינת ישראל
משרד החינוך

מועד קיץ

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: קיץ תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 75281
נספחים: נספח 1 — מאמרים
נספח 2 — דף עזר לנבחן

שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות.
יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון

לבתי ספר עצמאיים

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.

חלק ראשון — הבנה והבעה	— 50 נקודות
חלק שני — לשון	— 50 נקודות

פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס

פרק ב: תחביר

פרק ג: מערכת הצורות

יש לבחור באחד הפרקים

סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.

שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

חלק ראשון — הבנה והבעה (50 נקודות)

קרא את המאמרים א-ג שבנספח 1 המצורף, וענה על כל השאלות 1-5 שלפניך.

הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

1. במאמר א ובמאמר ב מצוטטים דברי רבן שמעון בן גמליאל (רשב"ג):

"כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז).

הסבר מה כל אחד מן הכותבים (של מאמר א ושל מאמר ב) מסיק מדברי רשב"ג. (4 נקודות)

2. מאמר ג עוסק בנושא השתיקה מנקודת מבט שונה מזו שבמאמרים א-ב.

א. כתוב מהי נקודת המבט של מאמר ג, ומהי נקודת המבט של שני המאמרים האחרים. (3 נקודות)

ב. (1) הוכח כל אחת מן הקביעות שקבעת בסעיף א באמצעות ראיה מן התוכן של המאמרים

(ראיה אחת מכל מאמר).

(2) הבא הוכחה לכל אחת מן הקביעות שקבעת בסעיף א מ"תעודת הזהות" של כל מאמר.

(6 נקודות)

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

3. א. פתגם עממי אומר: "לִמַּד את בנך לשתוק. לדבר הוא ילמד בעצמו במהרה".

העתק מדברי מרטין (מאמר ג) משפט המביע רעיון דומה. (3 נקודות)

ב. לפניך קטע מדברים של הרב פנחס פרידמן.

"כי אם החרש תחרישי בעת הזאת' (אסתר ד, יד) – מרדכי השיג ברוח קודשו כי עכשיו הגיע הזמן לדבר...

כלומר בעת הזאת אסור לך לתפוס בפלך השתיקה....".

(על פי הרב פנחס פרידמן, "הלקח הנשגב ממרדכי ואסתר להשתמש... בכח השתיקה ובכח הדיבור!")

הרעיון בקטע זה בא לידי ביטוי גם במאמר א.

כתוב את הרעיון המשותף לקטע ולמאמר א, והעתק מן המאמר את המשפט המבטא רעיון זה. (4 נקודות)

4. א. הכותב של מאמר ג רוצה להפריך טענה רווחת.

כתוב מהי הטענה הרווחת שהכותב רוצה להפריך. (4 נקודות)

ב. (1) נסח את הטענה המרכזית של כותב מאמר ג.

(2) הבא מן המאמר נימוק אחד שהכותב מביא להצדקת טענתו.

(6 נקודות)

עקב המצב הבריאותי בארץ ובעולם נקראו אנשים לקבל על עצמם קבלה בעבודת המידות.

בכיתתך הוצע להמעיט בדיבור אסור ולהתחזק במידת השתיקה. התבקשת להכין הרצאה לכינוס כיתתי בנושא זה.

לקראת ההרצאה כתוב סקירה על פי **המאמרים א-ב** בלבד. בסקירתך כתוב על המעלות של אדם הבוחר בשתיקה

בגסיבות שונות בחייו.

בכתיבתך התייחס הן לתחום הבינ־אישי הן לתחום שבין אדם לקונו.

הקפד על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה).

כתוב בהיקף של כ-100-200 מילים.

את הסקירה כתוב בעמודים 8-9 (תוכל להשתמש בעמודים 6-7 לכתיבת טיוטה).

טיוטה

[illegible]

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

[illegible]

עמוד 7 /המשך בעמוד 8/

[illegible]

[illegible]

/המשך בעמוד 10/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

חלק שני – לשון (50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: על פרק א – חובה, ועל אחד מן הפרקים ב-ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש – חובה (10 נקודות)

בפרק זה ענה על שאלה 6.

6. א. במשפטים שלפניך כתוב במילים את המספרים המודגשים. אין צורך לנקד.

(1) השתיקה והדיבור הם 2 כוחות שניתנו לאדם, ועליו לבחור בשום שכל מתי להשתמש בכוחות אלה.

(2) בגיליון מספר 65 של כתב העת, שהוא הגיליון ה-12

שיצא לאור בשנה הזאת, התפרסם מאמר בנושא השתיקה.

(3) המשמעות של הפתגם "מילה בסלע" – משתוקא בתרין היא שערכה של השתיקה הוא

פי 2 מערכו של הדיבור.

(4) במחקר שנערך בארצות הברית נבדקו 396 נשים וגברים.

באמצעות מכשיר הקלטה שהוצמד לגופם נספרו המילים שנאמרו. נמצא שאדם אמר במוצא

כ- 16,000 מילים ביום. הגברים אמרו במוצא

546 מילים פחות ממספר המילים שאמרו הנשים ביום.

ב. במשפטים שלפניך הקף את הצורה הנכונה של שם המספר מבין האפשרויות הנתונות.

(1) בַּשְּׁלוֹשׁ / בְּשִׁלְשֵׁת / בְּשִׁלְשֵׁת החדרים הסגורים בספרייה יש לשמור על שקט.

(2) כשהיה יהודה בן אַחַת עֶשְׂרֵה / אֶחָד עָשָׂר, הוא קיבל על עצמו ללמוד בכל יום

חֲמִשָּׁה / חֲמִשָּׁה / חֲמִשֶּׁת סעיפים בספר "שמירת הלשון".

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

لا تكتب في هذه المنطقة

לפניך שני פרקים: פרק ב – תחביר, פרק ג – מערכת הצורות.
 בחר בפרק שלמדת: בפרק ב – תחביר **או** בפרק ג – מערכת הצורות.
 בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

لا لכתוב באזור זה

בפרק זה חמש שאלות, 7-11 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות.

7. לפניך שלושה משפטים.

I. אדם מתקשה להבליג בשעה שאחרים מחרפים אותו. _____

II. שתיקתו של אדם שאינו משיב למחרפיו, אף על פי שהוא מסוגל לענות, היא ביטוי של אמונה ואהבת ה'.

III. אהבת ה' מרוממת אותו מעל פני הנגיעות הקטנוניות, לכן הוא שותק למרות העלבונות.

א. ציין ליד כל משפט את הסוג התחבירי שלו.

- ב. אם קבעת שהמשפט הוא מורכב – **תחם** את כל הפסוקיות שבו, וציין מעל כל פסוקית את התפקיד התחבירי שלה.

- אם קבעת שהמשפט הוא משפט איחוי – **תחם** את איבריו.

ג. העתק ממשפט II את כל הנשואים שבו. ציין את הסוג של כל אחד מן הנשואים שהעתקת.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

8. א. לפניך שני משפטים ובהם חלקים כוללים.

I. שתיקה דוממת כשתיקתו של אהרן היא לא רק הימנעות מתגובה אלא אף הבעת כניעה לרצון ההשגחה העליונה, קבלת רצון ה'.

II. כוחה של מילה נכלל במושג הרחב של "אונאת דברים", כלומר גרימת צער נפשי לזולת על ידי מילים קשות או פוגעניות.

(1) ציין את הסוג התחבירי המשותף לשני המשפטים.

(2) ציין את התפקיד התחבירי של החלקים הכוללים בכל אחד מן המשפטים.

התפקיד התחבירי במשפט I: _____

התפקיד התחבירי במשפט II: _____

(3) ציין את הקשר הלוגי שבחלק הכולל במשפט I. _____

ציין את הקשר הלוגי שבחלק הכולל במשפט II. _____

(4) הסבר מדוע סומן פסיק במשפט I (לפני המילים "קבלת רצון ה'") ובמשפט II (לפני המילים "כלומר גרימת צער...").

ב. לפניך משפט.

ההכרה בכוחה של המילה המדוברת היא המפתח להבנה ששתיקה נחוצה שהרי היא מסוגלת לחרוץ גורלות.

(1) קבע את סוגו התחבירי של המשפט. _____

(2) המילה "היא" מופיעה פעמיים במשפט ומודגשת בקו.

ציין מעל כל מילה המודגשת בקו את תפקידה התחבירי.

(3) לפניך שתי מילים מן המשפט: מדוברת, מסוגלת.

כתוב מעל כל אחת מהן את חלק הדיבור שלה (לא את התפקיד התחבירי).

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

9. א. לפניך חמישה משפטים.

חבר אותם לקטע לכיד ומקושב. השתמש במילות קישור מתאימות, והשמט מילים לפי הצורך.

- (1) הדיבור הוא אמצעי טבעי ונוח.
- (2) הדיבור מסוגל ליצור תקשורת בין-אישית טובה.
- (3) תקשורת טובה מקטינה את כמות החיכוכים והאי-הבנות.
- (4) באמצעות הדיבור אפשר להבין רצונות וכוונות של אנשים.
- (5) לא מכל דיבור נוצרת תקשורת מיטבית אלא רק מדיבור נינוח ומפורש.

ב. לפניך קטע שעוסק במקרים שבהם השתיקה עלולה להזיק.

כתוב על פי הקטע שלושה משפטים פשוטים שהנושא התחבירי של כל אחד מהם הוא "שתיקה".

על כל אחד מן המשפטים לבטא חיסרון של השתיקה.

לשתיקה יש יתרונות רבים, אך עלולים להיות לה גם צדדים שליליים: מי שמשתמש בשתיקה כדי להעניש אדם אחר עושה בה שימוש פוגעני. אדם שנמנע מלהוכיח את הזולת אף על פי שתוכחה כזאת נדרשת, עושה זאת לפעמים מטעמי נוחות אישית ולא מרצון טוב. יש פעמים שאנו נתקלים בעוול, אבל מעדיפים לשתוק ולהתעלם מעושי העוול כדי לא להתעמת איתם. התנהגות כזאת מחזקת את עושי העוול, שהרי אילו היינו מוחים נגדם, הם לא היו מעיזים לפגוע.

1. _____

2. _____

3. _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

10. א. לפניך קטע שהפסיקים שבו ממוספרים. שניים מן הפסיקים סומנו שלא על פי הכללים.

המילה היא אחד מכלי העזר בתקשורת בין בני אדם. ⁽¹⁾ אין ספק, בכוחו של הדיבור להשפיע על הדובר ועל השומעים באופן ניכר – לטוב וגם לרע. בעבר דיברו כדי להביע משהו בעל ערך, ⁽²⁾ אולם כיום, ⁽³⁾ למגינת הלב, ⁽⁴⁾ הצורך של אנשים לדבר חשוב יותר מתוכן הדברים. לעיתים המילה הנאמרת עלולה לגרום נזק רב יותר מתועלת. ⁽⁵⁾ לכן, צריך לזעוק את הקריאה לשקט כשם ששוחרי הסביבה זועקים נגד זיהום האוויר. הרוצה לשפר את איכות חייו, ⁽⁶⁾ ואת ערכם ימעט בדיבורים.

העתק את מספרי הפסיקים שסומנו שלא על פי הכללים. _____

בחר באחד מן הפסיקים שהעתקת, העתק את מספרו, ונמק במונחים תחביריים מדוע הפיסוק שגוי.

ב. בקטע שבסעיף א מודגשים שני צירופים.

(1) כתוב את התפקיד התחבירי המשותף לצירופים אלה. _____

(2) כתוב מהו התפקיד הרטורי של כל אחד מן הצירופים המודגשים בקטע.

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מילה מן השורש ה-פ-ך המודגשת בקו.

I. לעיתים פיסוק לא נכון של משפט הופך את משמעותו של המשפט.

II. דיבורו הכעסני נהפך למפוים ונעים.

(1) כתוב מועל כל אחת מן המילים המודגשות בקו את התפקיד התחבירי שלה במשפט.

(2) הִפְךָ כל אחת מן המילים המודגשות בקו במילה אחרת בלי לשנות את משמעות המשפט.

במשפט I: _____

במשפט II: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

11. א. לפניך חמישה משפטים, ובהם מודגשות בקו מילים.
כתוב מעל כל אחת מן המילים המודגשות בקו את התפקיד התחבירי שלה במשפט.

I. חזרה על המילים של בן השיח אינה מעידה על הקשבה אמיתית.

II. אף פעם לא הצטערתי על מילים שלא אמרתי.

III. הגשר בין המדבר לשומע הוא המילים שהוא בוחר להשמיע.

IV. ללא מילים חמות יהיה השיח יבש וענייני.

V. לעולם אינן דומות מילים כתובות למילים הנאמרות בעל פה.

ב. לפניך קטע.

הפסיכולוגים מבחינים בין שני סוגי טיפוסים — השקטים והשתקנים.
הטיפוסים השקטים הם מטבעם מופנמים ואוהבי שקט, והטיפוסים השתקנים הם בעלי קושי ביכולת הדיבור.
(1) בקטע מודגשת וי"ו החיבור פעמיים.
כתוב בנוגע לכל אחת מהן בין אילו חלקים תחביריים וי"ו החיבור מחברת.

ואוהבי שקט

והטיפוסים השתקנים

(2) כתוב מילת קישור אחרת שתוכל להמיר את וי"ו החיבור בצירוף והטיפוסים השתקנים. שמור על הסוג התחבירי של המשפט.

ציין את הקשר הלוגי שמילת הקישור מבטאת.

מילת הקישור: _____ הקשר הלוגי: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות, 12-16 (לכל שאלה — 12 נקודות).

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק זה, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור בפרק לא יעלה על 40 נקודות.

12. א. לפניך משפט ובו מילים מודגשות.

כאשר מקשיבים לזולת מעניקים לו תחושה ש**מתר** לו לחשוף את עצמו, וש**מוכנים** להקשיב לו, **להבין** אותו ו**להכיל** אותו.

(1) מבין המילים המודגשות העתק את המילה היוצאת דופן בגזרתה. ציין את גזרתה ואת הגזרה המשותפת לשאר המילים המודגשות.

המילה היוצאת דופן: _____ הגזרה שלה: _____
הגזרה המשותפת למילים האחרות: _____

- (2) • כתוב מן השורש של הפועל **מוכנים** פועל בהווה, יחיד, בבניין התפעל. _____
- כתוב מן השורש של הפועל **מתר** פועל בעתיד, מדבר, בבניין הפעיל. _____
- כתוב מן השורש של שם הפועל **להבין** צורת בינוני, יחיד, בבניין נפעל. _____
- כתוב מן השורש של שם הפועל **להכיל** שם עצם שאינו שם פעולה. _____

ב. כשאנשים רוצים להודות על דבר כלשהו, יש הטועים ואומרים "**להוקיר** תודה" במקום "**להכיר** תודה". הטעות נובעת מן הדמיון בצליל ומן המשמעות של הפועל "להוקיר".

(1) כתוב את השורש ואת שם הפעולה של כל אחד מן הפעלים המודגשים.

להוקיר שורש: _____ שם פעולה: _____
להכיר שורש: _____ שם פעולה: _____

(2) לפניך משפט ובו ביטוי מודגש.

"אני **אסיר תודה** לך על מאמציק".

- מהו השורש של המילה "אסיר" בביטוי "אסיר תודה"? _____
- המילה **אסיר** יכולה להיות גם משורש אחר. _____

— כתוב משפט שבו המילה "אסיר" תהיה מן השורש האחר.

— כתוב את השורש של המילה "אסיר" במשפט שכתבת. _____

- כתוב מתחת לכל משפט את השורש ואת הבניין של הפועל המודגש בו.

(1) הבחירה לשתוק **מונעת** כעס ומחלוקת.

השורש: _____ הבניין: _____

(2) לפעמים הבחירה לשתוק **מונעת** מכעס וממחלוקת.

השורש: _____ הבניין: _____

- ב.** לפניך רשימת מילים.

מְנוּעַ, תְּנוּעָה, נְעֻנֶנֶעַ, מוֹעֵן, הַתְנוּעָעוֹת, נְעִימָה, הַמְנוּעוֹת

בטבלה שלפניך מיינ את המילים לפי הכותרות של העמודות בטבלה.

את המילים הממוספרות העתק יחד עם מספרן.

מילים משורשים אחרים (ליד כל מילה ציין את השורש שלה)	מילים מן השורש של מונַעַת המילה	מילים מן השורש של מונַעַת המילה
<u>השורש</u> <u>המילה</u>		

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

14. א. לפניך קטע ובו מילים מודגשות.

פִּטְפוּט נחשב לנוהג מגונה, ואדם **פִּטְפֹּטָן** אינו מוערך בדרך כלל, משום ש־**פִּטְפֹּטָנוּת** מזוהה עם קלות דעת, ומי שנסחף ל־**פִּטְפֹּטָת** נחשב חסר מעש, שטחי ומשועמם.

- (1) מבין המילים המודגשות **הקף** את המילה שנוצרה בדרך של בסיס וצורן סופי.
- (2) העתק את המילים המודגשות האחרות, וליד כל מילה שהעתקת ציין את המשקל שלה ואת משמעות המשקל.

ב. לפניך ארבעה משפטים, ובכל אחד מהם צמד מילים דומות.

- (1) בכל אחד מן המשפטים **הקף** את הצורה הנכונה המתאימה להקשר.

1. לפני שאתם אומרים משהו, **עֲצְרוּ / עֲצְרוּ** וחשבו!
2. לשתיקה יש עוצמה. היא יכולה **לַעֲלוֹת / לַהֲעֲלוֹת** את האדם למדרגה רוחנית גבוהה.
3. אם יגידו לי דברים פוגעים, אני **יַעֲדִיף / אַעֲדִיף** לשתוק ולא להגיב.
4. לפעמים אנחנו **נוֹכְחִים / נוֹכְחִים** לדעת ששגינו.
- (2) את שם הפועל שלא הקפת במשפט 2 שבץ במשפט מתאים.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

15. א. לפניך חמישה שמות.

עתונאי, תוקפנות, טכנאי, השגיות, רעננות

- (1) **הקף** את השמות שנוצרו בשני שלבים (שני צורנים סופיים).
- (2) ציין את הסוג המשותף של הצורנים הסופיים במילים שהקפת. _____
- (3) העתק מילה אחת מן המילים שהקפת, כתוב לידה את הצורנים שבה, וליד כל צורן כתוב את משמעותו.

- (4) גם המילה **מוֹקְדָּנִית** נוצרה בשני שלבים.
הסבר מדוע היא אינה יכולה להצטרף לקבוצת המילים שהקפת בתת-סעיף א (1).
בתשובתך השתמש במונחים מתחום מערכת הצורות.

- (5) המילה **סוּדִי** היא דר־משמעות. הצורן הסופי יוצר את הדר־משמעות.

ב. לפניך ארבע מילים. שלוש מהן יכולות לשמש גם בתפקיד פועל וגם בתפקיד שם עצם.

מְרִיחָה, מְעִידָה, מְצִיָּאָה, מְסִירָה

- (1) **הקף** את המילה שאינה יכולה לשמש בשני התפקידים (פועל ושם עצם).
- (2) בחר באחת מן המילים שלא הקפת, וכתוב את השורש שלה בכל אחת מן האפשרויות.
- המילה שבחרת: _____
- השורש שלה כשהיא בתפקיד שם עצם: _____
- השורש שלה כשהיא בתפקיד פועל: _____
- (3) כתוב את המשקל המשותף למילים כשהן בתפקיד שם עצם ואת משמעות המשקל.
- המשקל: _____ המשמעות: _____
- (4) כתוב את הבניין המשותף למילים כשהן בתפקיד פועל. _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

16. לפניך קטע, ובו צורות בינוני.

שתיקה יוצרת מקום פנוי לתכנים הלא מילוליים שהזולת מביע. כאשר ה"מקשיב" עסוק בדברים שבכוונתו להגיד,

הוא אינו מרוכז במסרים הלא מילוליים של הזולת.

- א. (1) הקף את כל צורות הבינוני שבקטע.
 (2) מעל כל מילה שהקפת, כתוב את חלק הדיבור שלה.
 (3) בחר באחת מן המילים שהקפת, ושבץ אותה במשפט שבו היא תשמש חלק דיבור אחר.

ב. "שתיקה יוצרת מקום פנוי".

לפניך צמדי מילים.

בכל אחד מן הצמדים הקף את המילה שנוצרה מאותה גזרה של המילה "פנוי".

- שְׂגִיָּאָה — פְּלִיָּאָה
- קִרְיָן — נִסְיָן
- מְצוּי — מְצוּי
- הִשְׂרָאָה — הַכְּלָאָה

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
 אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

טיוטה

לא לכתוב באזור זה

لا تكتب في هذه المنطقة

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"א, מס' 75281 + נספחים

טיוטה

لا تكتب في هذه المنطقة

لا لכתוב באזור זה

מדבקת משגיח

ملصقة مراقب

"איתך בכל מקום, גם בבגרות.
בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"
"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.
بالتجّاح، مجلس الطّالاب والشّبيبة القطري"

**נספחים: נספח 1 — מאמרים ונספח 2 — דף עזר לנבחן
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
לבתי ספר עצמאיים
75281, קיץ תשפ"א**

נספח 1 — מאמרים

לפניך שלוש מאמרים.

קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר א

אומנות השתיקה

מאת הרב משה רייס

א רבן שמעון בן גמליאל (רשב"ג) היה אומר: "כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז). רשב"ג, שהיה נשיא הסנהדרין, מעיד שדבריו נובעים משהייה ממושכת במחיצת חכמים. באמרה זו הוא מעמיד את דרישת השתיקה במרכז הדרישות המוסריות שעל אדם מישראל לתבוע מעצמו. זוהי מעין תמצית משנתו המוסרית.

ב בשבח השתיקה ובגנות הדיבור הבלתי מבוקר דנים גם רבים מן הפוסקים שבספר משלי וכן אין-ספור אמרות של חז"ל. מהי הסכנה הגדולה בדיבור שגרמה לחכמי ישראל לדורותיהם לכפול כל כך הרבה פסוקים ודברי מוסר בשבח השתיקה?

ג כאשר אדם מרבה לדבר, לא מן הנמנע שהוא יגלוש גם לדיבורים בלתי מבוקרים שחומרתם רבה כגון לשון הרע, רכילות, הוצאת דיבה וכיו"ב. משום כך אין טוב לאדם אלא שיאחז בפלך השתיקה; כך יחסוך מעצמו כישלונות באיסורים אלה. רבנו יונה מוסיף כי דיבור ראוי הוא דיבור שיוצא לפועל רק לאחר חשיבה והתבוננות. אדם משכיל נוצר את שפתו ואינו מוציא דבר מפיו עד שהוא שוקלו היטב במאזני התבונה.

ד "גם אֵוִיל מַחְרִישׁ חָכָם יַחֲשֹׁב אֵטֶם שְׁפָתָיו נְבוֹן" (משלי יז, כח). מקובל לפרש שגם הכסיל והאוויל, שמחרישים ושותקים, יכולים להיחשב חכמים כי טיפשותם אינה נודעת ברבים. אולם המאירי מסביר כי הקביעה שהאוויל המחריש ייחשב לחכם — אין משמעותה שבטעות יחשבוהו הבריות לחכם, אלא שהוא אכן כזה. אולי בתחומים רבים הוא אינו נמנה עם הפיקחים והנבונים, אולם שתיקתו היא צעד של חוכמה, שכן לפחות בכך יימנע מטעויות ומשגיאות. בכל מקרה ריבוי דברים אינו מצביע על חוכמה יתרה.

ה אכן חשיבות השתיקה גדולה, ובייחוד בשעת מריבה. "תנו רבנן: הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואינן משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה, לא): 'וְאַהֲבִי כָצִאת הַשָּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ' " (גיטין לו, ע"ב). לא קל לאדם לשתוק ולהבליג בשעה שמחריפים ומעליבים אותו. הצער שנגרם מהלבנת פנים קשה מייסורי גוף, והתגובה הטבעית של האדם על חירופים המוטחים כלפיו היא להשיב מנה אחת אפיים. אם בכל זאת האדם מחריש ואינו משיב, יש בכך ביטוי מופגן של אמונה ואהבת ה'. השתיקה במקרים כאלה מביעה את עומק ההכרה שאין ביד אדם להרע לזולתו אלא אם כן כך נגזר עליו משמיים. זוהי ההכרה שבאה לידי ביטוי בתגובתו של דוד המלך לאחר ששמעי בן גרא קיללו קללה נמרצת. דוד הבין שה' אמר לשמעאי בן גרא לקלל אותו. ללמדנו שבמקום להפנות את הכעס כלפי המקלל או המבזה עדיף להפנות את המבט כלפי הקב"ה, בהבנה שהוא המכוון את כל צעדי האדם. אם אדם מסוגל להשיב למחריפו, אך הוא נמנע מלעשות כן, משמע שדברים גדולים יותר מגידופיו של פלוני עומדים במרכז עולמו: אהבת ה' וההכרה שהכול ממנו מגדלות אותו ומרוממות אותו מעל כל ההתרחשויות הקטנוניות והפוגעניות.

* מעובד על פי הרב רייס, מ' (תשס"א). אומנות השתיקה, בניין עדי עד, עמ' 260-268.

ו יש גם שתיקה דוממת המבטאת אמונה עמוקה בהנהגת הבורא ובהשגחתו, כשתיקתו של אהרן לאחר מות שני בניו. שתיקה זו היא לא רק הימנעות מתגובה, אלא יש בה מעין הבעת כניעה לרצון ההשגחה העליונה. אדם שפגעה בו מידת הדין הוא כאוב ומיוסר, ואם במצב זה הוא אינו מקשה קושיות על הנהגת הקב"ה אלא שותק, הרי שתיקתו מעידה שהכאב הצורב שחוה הוא רצון הבורא, והוא כנברא מקבל את דינו באהבה. נמצא ששתיקה זו מבטאת אמונה אדירה בעוצמתה.

ז בעקבות ריבוי דברי השבח על השתיקה וההזהרות הרבות על הסיכונים שבדיבור, אדם עלול לגזור על עצמו שתיקה מוחלטת ולהימנע מכל סוג של התבטאות. חכמינו ז"ל ובעקבותיהם כל ספרי המוסר הורונו שלא זו הדרך. הקב"ה ברא באדם פה ולשון, ונטע בו את כושר הדיבור, לא כדי שהאדם יימנע מלהשתמש בהם, אלא כדי שהשימוש בהם ייעשה בצורה מבוקרת, וכל פעולתם תהיה רק במישור הטוב והישר.

ח רבנו יונה בביאורו לפסוק "שְׁמַחָה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה פִּי, וְדָבָר בְּעֵתוֹ מֵה טוֹב" (משלי טו, כג) מסביר שאף כי יש שמחה לאיש במענה פיו בדרך כלל, עליו להשתמש בכוח הדיבור רק כאשר הדברים הם בעיתם. השימוש הנכון בדיבור כשהוא בא על רקע השתיקה, הוא הנותן למילים את מעלתן הרמה ואת עוצמתן.

מאמר ב

עת לשתוק

מאת הרב שמחה אלברג

א הדיבור הוא כוח אלוקי רב-עוצמה. "בְּדִבְרֵי ה' שְׁמִים נִעָשׂוּ" (תהלים לג, ו) — במאמר פיו ברא ה' את העולם. לאדם, שנברא בצלם אלוקים, ניתנה יכולת הדיבור, ובכך באה לידי ביטוי עליונותו על כל הנבראים. באמצעות הדיבור האדם מביע את מחשבותיו ואת רצונותיו ומתקשר עם הזולת. למרות זאת לעיתים עולה מעלת השתיקה על מעלת הדיבור.

ב הצלת לוט מהשחתת סדום הייתה שכר שניתן לו משום ששתק ולא גילה ששרה אינה אחותו של אברהם אבינו. גם רחל קיבלה שכר על שתיקתה כשאביה מסר את אחותה לאה ליעקב. על אהרן נאמר: "וַיִּדַם אֶהְרֹן" (ויקרא י, ג), ועל שתיקתו זו בשעה הנוראה שבה נשרפו שני בניו הוא קיבל שכר. בזכות הכוח המיוחד לנצור את הפה גמלו להם משמיים על מעשיהם, והם קיבלו שכר על כך.

ג טוב לו לאדם שלפני שידבר יפעיל את כוח השתיקה, עד שיִדְמָה לאדם אילם. משה רבנו, בהיותו כבד פה, הגיע הודות לכך לגדולה הרוחנית הגבוהה ביותר. הביטוי "כבד פה" אינו מתאר מצב שלילי, אלא מצביע על המדרגה הרוחנית של משה. נאמר: "הָבֹאוּ לֵה' בְּנֵי אֱלֹהִים" (תהלים כט, א). לפי הפשט, בני אלים הם בני חזקים. אולם חז"ל פירשו: בני אלים — בני אילמים, בני שיש להם מה להשיב למקום ובכל זאת הם אינם משיבים. דוגמה לכך היא התנהגותו של אברהם אבינו. כאשר הוא הצטוו לעקוד את בנו היה לו להשיב למקום: אתמול אמרת "כי ביצחק יקרא לך זרע", ועכשיו אתה אומר "קח נא את בנך... את יצחק... והעלהו שם לעֹלָה" (על פי ילקוט שמעוני), אבל אברהם שתק, ובכך הוכיח את רוממותו. אכן יש לשתיקה כוח לרומם אנשים למדרגות נישאות.

ד השתיקה היא האמצעי הטוב ביותר לשיכוך מחלוקת מתלקחת. היא כזרם מים המכבה את אש המריבה ומפוגג אותה. לשתוק משמעו גם להבליג, לא להשיב על העלבונות הקשים ביותר. אדם השומע הרבה חרפות וביזיונות, מאזין לדיבורי לשון הרע המכוונים נגדו, שומע האשמות שווא, ובכל זאת הוא מחריש — עליו אומרים חז"ל: "הנעלבין ואינן עולבים, שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה, לא): 'וְאַהֲבִיּוּ קִצָּאת הַשֹּׁמֵשׁ בְּגִבְרָתוֹ' " (גיטין לו, ע"ב). מהו למעשה הדמיון בין השומע חרפתו ואיננו משיב עליה, ובין השמש בגבורתה? על פי המדרש, הלבנה התלוננה לפני בורא עולם: "אין שני מלכים משמשים בכתר אחד", ואילו השמש שתקה ולא השיבה על תלונתה של הלבנה. בסופו של דבר נעשתה השמש ל"מאור הגדול" והלבנה ל"מאור הקטן" (על פי חולין ס, ע"ב), מכאן שהשתוק מתעלה ויוצא נשכר.

ה נאמר במסכת אבות: "כל ימיי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה" (אבות א, יז). לכאורה היה צריך לומר: "ולא מצאתי לנשמה טוב אלא שתיקה", מפני ששתיקה מגינה על הנשמה. כאשר שותקים — אין מדברים לשון הרע, כאשר שותקים — אין הפה זורה עלבונות וביזיונות כלפי הזולת, ולמה נכתב "לגוף"? מפני שיש זמנים שבהם השתיקה והאיפוק מצילים לא רק את הנשמה אלא גם את הגוף, שהרי כאשר פורצת מחלוקת עלולים להגיע גם לקטטות פיזיות ואפילו לשפיכות דמים. ומכאן לומדים כי אחת המשימות החשובות של האדם בעולם היא לעשות עצמו כאילם.

* מעובד על פי הרב אלברג, ש' (תשמ"ט). שתיקה — רפואה לחכמים ולטיפשים, אמרי שמחה א', עמ' תל"ט-תמ"ד.

מאמר ג

שפת הלב

מאת עוז מרטיין⁽¹⁾

- א כל שיחה בין שני אנשים מורכבת לא רק משיחה שכלית-מילולית, אלא גם משיחה רגשית המנוהלת באמצעים לא מילוליים. אנשים רבים סבורים שתקשורת מתאפשרת רק כאשר המשתתפים בשיחה יכולים להשמיע מסרים מילוליים זה באוזניו של זה. האמת היא שתקשורת מתאפשרת רק כאשר בני האדם מסוגלים להקשיב לדברים של בן שיחם. בלא הקשבה לא תהיה שיחה, לכל היותר תהיה זו מקהלת דיבור צורמנית וחסרת חן.
- ב יכולת ההקשבה למה שנאמר וגם למה שלא נאמר, מותנית בראש ובראשונה ביכולתו של השומע לשתוק ולאפשר לזולת ולעצמו לחוות קשר בדרך של שתיקה. השתיקה היא אמצעי עיקרי וכלי מצוין שדרכו אפשר להקשיב לרגשות של הזולת.
- ג מנייתוח שיחות אקראיות בין בני אדם אפשר לגלות כי בדרך כלל שני הצדדים אכן מכבדים זה את זה בהפסקות שתיקה קצרות, ובהן הם מאפשרים לזולת להשמיע את דברו. אולם בדרך כלל שתיקות אלה מוגבלות מאוד באורכן. כל אחד מבני השיח ממחר להשמיע את תגובתו, מפני שהוא קצר רוח או מפני שהוא חש צורך למלא את תפקידו כ"חכם", "חזק", "בקי"א וכדומה. תגובות מהירות אלה מפריעות לזולת להביע את המחשבות, הכעסים, העייפות והייאוש שלו.
- ד שתיקה יוצרת "מקום פנוי" עבור התכנים העמוקים והלא מילוליים שהזולת מביע. כאשר ה"מקשיב" עסוק בדיבור — מוחו אינו פנוי לזולת, משום שהוא עסוק בעצמו ובתכנון המילים שלו. ואילו כאשר הוא שותק ומקשיב, הוא מסוגל לפנות מקום בתוכו ולקלוט היטב את דברי הזולת.
- ה כאשר שותקים ומקשיבים לזולת מעניקים לו כבוד, חשיבות, זמן לארגן את מחשבותיו, ובעיקר נותנים לו קיום ומרחב מחיה: מקום שבו מותר לו לחשוף את עצמו ולבטא את עצמו, מקום שבו מוכנים להקשיב לו, להבין אותו ולהכיל אותו. מכאן משתמע ששתיקה, הקשבה ותשומת לב להבעות הרגשיות והגופניות משפרות את איכות הקשר יותר ממספר המילים הנאמרות.
- ו ההקשבה היא מלאכה מורכבת וחשובה אף יותר מאומנות הביטוי והדיבור, אלא שהאחרונה מוכרת ונחשבת חיונית, ואנו מוכרחים ללמוד אותה בגיל מוקדם ככל האפשר, ואילו הראשונה — מוזנחת במידה רבה, וחבל. האומנות הנפלאה של הקשבה דרך שתיקה אינה הרגל מולד, אבל בעזרת תרגול ורצון אפשר לרכוש אותה.
- ז תקשורת טובה היא אפוא תקשורת שיש בה יכולות מנוגדות — יכולת דיבור טובה וכישרון נאום, לצד יכולת שתיקה, יכולת להיות לעיתים "רואה ואינו נראה". היא גם שילוב של יכולת להעביר מסר לכן השיח עם היכולת להכיל את המסרים המילוליים והלא מילוליים שלו.

* מעובד על פי מרטיין, ע' (תשס"ח). שפת הלב. קשר של השפעה, עמ' 53-57.
(1) ד"ר עוז מרטיין הוא רופא, פסיכולוג, מרצה ומחבר ספרים בתחום הפסיכולוגיה.

נספח 2 — דף עזר לנבחן

טבלת התנועות

התנועות הקטנות	התנועות הגדולות	התנועות החטופות
a פתח	קמץ	חטף פתח
e סגול	י צירי חסר י צירי מלא	חטף סגול
i חיריק חסר	י חיריק מלא	
o קמץ קטן	י חולם חסר י חולם מלא	חטף קמץ
u קובוץ	י שורוק	

טבלת הגופים

גוף ראשון	גוף שני	גוף שלישי
יחיד	מדבר	נוכח
יחידה	מדברת	נוכחת
רבים	מדברים	נוכחים
רבות	מדברות	נוכחות

חלקי הדיבור: שם עצם, שם תואר, פועל (שם פועל), תואר הפועל, מילת יחס, מילת קישור

תחביר

דרכי ההבעה במשפט: משפט חיווי, משפט ציווי, משפט שאלה

סוגי המשפטים: משפט פשוט, משפט מורכב, משפט איחוי (מאוחד/מחובר)

סוגי הנשואים: נשוא פועלי (לרבות נשוא מורחב), נשוא שמני, נשוא קיומי (דמוי פועל: יש, אין)

התפקידים התחביריים במשפט: נושא, נשוא, אוגד, מושא, תיאור, לוואי, תמורה

סוגי התיאורים ופסוקיות התיאור: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי, ויתור

החלקים הבלתי תלויים במשפט: הסגר, פנייה, קריאה

מבני משפט מיוחדים: נושא סתמי, חלק ייחוד, חלק כולל

קשרים לוגיים: ריבוי והוספה, צמצום, השוואה, ברירה, הדגמה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, ניגוד, ויתור, תנאי

תורת הצורות

בנייני הפועל:

קל-פָּעַל (פעל), נִפְעַל (נפעל), הִפְעִיל (הפעיל), הִפְעִיל (הופעל), פָּעַל (פיעל), פָּעַל (פועל), הִתְפַּעֵל (התפעל)

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פי"צ (חפי"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים (ע"ע)

דרכי תצורת המילים:

גזירה מסורגת: שורש ומשקל

גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

סוגי צורנים: צורן גזירה, צורן נטייה